

Bağirova Aytəkin Məhərrəm qızı,
doktorant,
Azərbaycan Texnologiya Universiteti,
E-mail: aytakinb@mail.ru
© Bağirova A.M., 2022

UOT - 39.61.23.

AZƏRBAYCANIN İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ TORPAQLARINDA QADIN İNSAN RESURSLARININ SOSIAL-İQTİSADI POTENSIALININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi – azad olunmuş torpaqlarda qadın insan resurslarının sosial-iqtisadi potensialının qiymətləndirilməsi, onun nəticələri ilə bağlı müvafiq təklif və tövsiyələrin hazırlanmasıdır.

Tədqiqatın metodologiyası - kompleks təhlil, sistemli yanaşma, qruplaşdırma metodlarından istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın təbiiqi əhəmiyyəti - azad olunmuş torpaqlarda qadın insan resurslarının sosial-iqtisadi potensialının qiymətləndirməsinin nəticələrindən gələcəkdə həmin bölgələrin inkişafında istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın nəticələri – İşğaldan azad edilmiş bölgələrin qadın sahibkarlarının rəqabət-qabiliyyətliyini artırmaq üçün müvafiq dövlət proqramlarının hazırlanmasında istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - azad olunmuş torpaqlarda qadın insan resurslarının sosial-iqtisadi potensialının istifadəsi məqsədi ilə yollar müəyyənləşdirilmiş, onların reallaşdırılması üçün təklif və tövsiyələr irəli sürülmüşdür.

Açar sözlər: qadın, insan resursları, potensial, sosial-iqtisadi funksiya, sahibkarlıq, məşğulluq, özünüməşğulluq.

G İ R İ Ş

Qadın insan resurslarının iqtisadi fəallığı, iqtisadi artıma və rifaha töhfəsi müasir dövrdə ciddi müzakirə olunan məsələlərdəndir. Belə ki, qadın insan resursları makroiqtisadi təsirlərə malik olsalar da, onlar potensiallarından xeyli aşağıdır. Əhəmiyyətli irəliləyişlərə baxmayaraq, son onilliklərdə bütün dünyada əmək bazarları gender bərabərliyinə görə seqmentlərə bölünmüşdür. Dünyada işçi qüvvəsinin tərkibində qadınlar müvafiq olaraq kişilərə nisbətən azlıq təşkil edir. Qadınlar və kişilər arasında əmək haqlarına görə də ciddi fərqlər vardır. Bu amil də, bizim fikrimizcə, bir çox ölkələrdə məşğulluq sahəsində ayrı-seçkilik səbəbindən

qadınların ödənişli iş imkanlarının məhdud olmasının və yoxsullar arasında qadınların payının daha çox, yüksək vəzifəli və sahibkarlar arasında isə aşağı olmasını əsaslandırır. Nəticədə iqtisadi artım, iş yerlərinin yaradılması və daha geniş sahələrdə meydana çıxan problemlər qadın insan resurslarına bilavasitə təsir edir.

Məlumdur ki, iqtisadi fəaliyyətdə əhalinin təbəqələri bir-biri ilə sıx bağlıdır. Bu baxımdan hesab edilir ki, iqtisadi inkişaf və sabitlik qadınların ehtiyac duyduqları imkanlar, eyni zamanda onların işə cəlb edilməsi, işlə təmin edilməsi üçün zəruri şərtlərdir. Çünki əmək bazarına, artımın və sabitliyin balanslaşdırılmasının əsas elementi kimi baxılır. Xüsusilə əksər ölkələrdə əhalinin sürətlə qocalması, qadınların iş qüvvəsində xüsusi çəkisin artması, azalan işçi qüvvəsinin təsirlərini kompensasiya etməklə artım sürəti yaradır. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə isə iqtisadi inkişaf, qızların nisbətinin artırılması qadınlar üçün daha yaxşı imkanlar da geniş səmərə verə bilər. Buna görə də makroiqtisadiyyat üçün fundamental əhəmiyyət kəsb edən konkret məqamlar qadınların bazar işinə cəlb edilməsi aspektləri, əmək, qadınların iqtisadi potensialının tam reallaşmasına mane olan məhdudiyyətlərin və maneələrin aradan qaldırılması üçün mümkün tədbirlərin görülməsi olduqca vacibdir. «Gender əmək haqqı fərqi dünyanın hər bir ölkəsində mövcuddur. Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məlumatına görə, global miqyasda qadınların maaşları kişilərə nisbətə orta hesabla 16-22 faiz aşağı olur. Dünya Bankının son araşdırmasına görə, dünyada yalnız altı ölkə əhalini cinslərə görə ayırmır. Liderlər arasında altı Avropa ölkəsi vardır: Belçika, Danimarka, Fransa, Latviya, Lüksemburq və İsveç. Təşkilatın ekspertləri ölkələrdə bərabərlik səviyyəsini əmək haqqı, məşğulluq, biznes sahibi olmaq, qadınlara məxsus aktivlərin idarə edilməsi, pensiyalar, hərəkət azadlığı, ailə və uşaqların olması ilə bağlı səkkiz meyar üzrə araşdırıblar» [10].

Qadın insan resurslarının iqtisadi potensialından tam istifadə olunması global iqtisadiyyatın inkişafına töhfə verə bilər. Çünki getdikcə daha çox ölkələr anlayır ki, milli iqtisadiyyatın inkişafına yalnız həm qadınların, həm də kişilərin tam iştirakı ilə nail olmaq olar. Qadınlar hər bir millətin insan resurslarının çox əhəmiyyətli hissəsidir. “Son illərdəki müşahidələr göstərir ki, gender asimmetriyasının azaldılması qadının rolunu ədalətli səviyyəyə qaldırmaqla yanaşı, iqtisadi inkişafa da səbəb olur. Bu da aydındır: yüksək savadlı qadın cəmiyyətin sosial-iqtisadi həyatında fəal iştirak etməklə, əmək bazarının rəqabətqabiliyyətliliyinin artmasına təkan verir, bu da iqtisadiyyatda öz müsbət əks-sədası ilə nəticələnir. Söylədiklərimiz gender bərabərliyinin iqtisadi əhəmiyyətidir. Bununla yanaşı, müasir “biliklər cəmiyyəti”ndə, “biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda” əqli mülkiyyətin qorunması kreativlik və yenilikçiliyin stimullaşdırılmasında, investisiyaların yaradıcılığa və yenilikçiliyə cəlb edilməsində, innovasiyalı mühiti formalaşdıran əsas vasitədir” [6,s.13]. Deməli burdan belə nəticə çıxara bilərik ki, institusional rejim və iqtisadi stimullar, əqli mülkiyyətin qorunması və təminatı, hüquqi və normativ bazanın yaradılması biliklərdən istifadə edilməsi müasir dünyada gender bərabərliyi məsələlərində mütləq nəzərə alınmalıdır.

Bu baxımdan belə hesab etmək olar ki, Azərbaycan iqtisadiyyatında neft və qaz sənayesi üstünlük təşkil etdiyindən bu sahədə əldə edilən yüksək gəlirlilik iqtisadiyyatda əməyin

gender balansına da müəyyən dərəcədə təsir edir. Xüsusən də bu, işğaldan azad olunmuş torpaqlarda qadın sahibkarlığının inkişafına böyük təsir edə bilər.

Qadın insan resurslarının sosial-iqtisadi potensialının əhəmiyyəti

Son dövrlərin müşahidələri onu göstərir ki, Dünya Bankı Qrupu ayrı-seçkiliyə yol verən qanunların aradan qaldırılması üçün sərmayə qoyur və gender ayrı-seçkiliyinin qarşısının alınması üçün ölkələrə dəstək verir. Bu aspektdə “190 ölkədə qanun və qaydaların qadınların iqtisadi imkanlarına təsirini qiymətləndirən “Qadınlar, Biznes və Qanun 2020” adlı hesabatda əldə edilən irəliləyişlər diqqətə çatdırılmışdır. Xüsusən də qeyd edilmişdir ki, 2017-ci ildən bəri bir çox ölkələr qanuni gender maneələrinin aradan qaldırılmasında əhəmiyyətli irəliləyiş əldə ediblər. Məsələn, Səudiyyə Ərəbistanı da qadınları məşğulluq ayrı-seçkiliyindən qorumaq və işəgötürənlərə hamiləlik və ya analıq məzuniyyəti zamanı qadınları işdən çıxarmağı qadağan etmək üçün, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində kişilər və qadınlar üçün bərabər əmək haqqı tətbiq etmək və qadınların korporativ idarə heyətində təmsilçiliyini artırmaq üçün qanunvericiliyinə dəyişiklik etmişlər” [11].

İndiki mərhələdə qadınlar iqtisadiyyatın inkişafına fəal töhfə verməklə yanaşı, bəzən bu sahədə proseslərin istiqamətini də müəyyən edirlər. ABŞ Xəzinədarlığı, Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF), Avropa Mərkəzi Bankı (AMB) və Ümumdünya Ticarət Təşkilatı (ÜTT) kimi dünya iqtisadiyyatının nüfuzlu strukturlarına qadınlar rəhbərlik edir və bununla da dünya iqtisadiyyatının inkişafındakı əsas tendensiyaları göstərir.

Xüsusən də qeyd etmək lazımdır ki, gender sahəsində siyasət və proqramlar vasitəsilə qızlara və qadınlara öz iqtisadi potensiallarını reallaşdırmaq üçün əlavə imkanlar verilir. Bu baxımdan qadınların maliyyə əldə etmə imkanlarının artırılması zərurliyini də xüsusi ilə vurğulamaq lazımdır. Çünki “Dünya Bankı Qrupunun özəl sektora kredit verən qolu olan Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası (IFC) hesab edir ki, bütün dünyada qadınların rəhbərlik etdiyi bizneslər 1,5 trilyon dollarlıq kredit çatışmazlığı ilə üzləşirlər. Dünya Bankı tərəfindən maliyyələşdirilən Qadın Sahibkarların Maliyyə Təşəbbüsü bu maliyyə çatışmazlığını və qadın sahibkarların üzləşdiyi digər maneələri aradan qaldırmağa kömək etmək məqsədi daşımaqdadır. Belə bir vəzifənin reallaşması üçün ABŞ, Almaniya, Yaponiya, Səudiyyə Ərəbistanı, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və bir sıra digər ölkələrin hökumətləri tərəfindən dəstəklənən proqramın məqsədi 50-dən çox ölkədə 115 000 qadına məxsus kiçik və orta sahibkarlığa kömək etmək olmaqda habelə dövlət və özəl mənbələrdən 2,6 milyard ABŞ dollarından artıq əlavə vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulmuşdur. Qadınlar böyük vəsaitlərin transferi də daxil olmaqla, yeni texnologiyalardan səmərəli istifadə etməklə öz vəsaitlərinə daha çox nəzarət edə bilərlər” [11].

Ümumən Azərbaycan reallığını təhlil etdikdə aydın olur ki, bir sıra ənənəvi sahələr vardır ki, qadınların əsas məşğuliyyət sahələri kimi xarakterizə olunur yəni, Dünya Bankının qeyd etdiyi məqam üzrə qadınların səmərəli fəaliyyəti üzrə əldə edilə biləcək biznes sferası üzrə Azərbaycanda vəziyyət aşağıdakı təqdim olunmuş cədvəl məlumatlarına görə, zənnimizcə, yaxşı deyildir (bax cədvəl 1).

Cədvəl 1.

**2021-ci il yanvar ayının 1-i vəziyyətinə fəaliyyət növləri üzrə
fərdi sahibkarların gender bölgüsü**

Fəaliyyət növləri	Qadınlar		Kişilər	
	sayı	faizlə	sayı	faizlə
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	81875	36.3	260107	31.1
Mədəncixarma sənayesi	53	0.0	983	0.1
Emal sənayesi	3912	1.7	19045	2.3
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	5	0.0	68	0.0
Su təchizatı; tullantıların təmizlənməsi və emalı	52	0.0	685	0.1
Tikinti	808	0.4	20498	2.5
Ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri	47743	21.1	180999	21.6
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	2405	1.1	114426	13.7
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iasə	6614	2.9	36357	4.3
İnformasiya və rabitə	2118	0.9	8557	1.0
Maliyyə və sığorta fəaliyyəti	1135	0.5	3091	0.4
Daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlar	4234	1.9	10525	1.3
Peşə, elmi və texniki fəaliyyət	7986	3.5	15504	1.9
İnzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsi	7327	3.2	14088	1.7
Təhsil	6742	3.0	3731	0.4
Əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi	2410	1.1	4488	0.5
İstirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində fəaliyyət	1788	0.8	12028	1.4
Digər sahələrdə xidmətlərin göstərilməsi	34457	15.3	77648	9.3
Ev təsərrüfatlarının fəaliyyəti; fərdi istehlak üçün ev təsərrüfatlarının istehsal etdiyi mal və xidmətlərə dair fəaliyyət	14194	6.3	53851	6.4
Cəmi:	225858	100.0	836679	100.0

Mənbə: [4].

Cədvəl məlumatlarından göründüyü kimi, iqtisadiyyatın müəyyən sahələri vardır ki, orada qadınların iştirak payı nisbətən qənaətbəxş kimi görsənir. Belə ki, kənd təsərrüfatı və peşə, elmi və texniki fəaliyyət sektoru üzrə qadınlar təqdim olunmuş cədvəl məlumatlarına görə kişilərdən faiz etibarı ilə daha çoxdur. Həmçinin təhsil sferası üzrə də qadınların məşğuliyyət faizi kişilərlə müqayisədə çoxdur. Müvafiq olaraq sahibkarlığın sahələr üzrə ümumi toplusunda fərdi qadın- sahibkarların xüsusi çəkisi kənd təsərrüfatı üzrə 36.3 faiz, ticarət üzrə 21.1 faiz və təhsil üzrə 3.0 faiz təşkil edir. İqtisadiyyatın real sektoru baxımından dəyərləndirmə apardıqda Azərbaycanda bu nisbət mütləq surətdə kişilərin xeyrinə dəyişilir.

Məqalədə yuxarıda qeyd olunan altı Avropa ölkələri istisna olmaqla, dünyanın əksər ölkələrində qadın sahibkarlığının hələ də yetərli səviyyədə inkişaf etmədiyinin şahidi oluruq. Məlum olduğu kimi, məşğulluq siyasətinin sahibkarlığa yönəldilməsi özünüməşğulluq və

AUDİT 2022, 2 (36), səh. 109-117.

AUDIT 2022, 2 (36), pp. 109-117.

işsizlik problemini kökündən həll edə bilər. Ona görə də məşğulluq xidmətləri qadınlara hərtərəfli yardım göstərməlidir. Dövlət qadın insan resursları potensialından istifadənin səmərəliliyini artırmağa imkan verən innovativ məşğulluğu stimullaşdırmalıdır. Eyni zamanda nəzərə almaq lazımdır ki, mövcud vəziyyətdə heç bir dövlət məcburi qanunvericilik tədbirləri görmür, işəgötürənləri öz maraqlarına zidd hərəkət etməyə məcbur etmir. Fikrimizcə, innovativ məşğulluğu stimullaşdırmaq üçün qadın sahibkarlığına, ailə biznesinə dövlət dəstək verməli, qadın insan resursları potensialından istifadə edən sahibkarlara əhəmiyyətli vergi, kredit və maliyyə güzəştləri etməlidir. Bu aspektdə Azərbaycanda məşğulluq və işsizlik göstəriciləri üzrə dinamikaya baxdıqda aşağıdakı vəziyyəti təhlil edə bilərik (bax cədvəl 2).

Cədvəl 2.

Məşğulluq və işsizlik (min nəfərlə)

	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020
İqtisadi fəal əhali	4380,1	4587,4	4915,3	5073,8	5133,1	5190,1	5252,5
Qadınlar	2111,3	2257,7	2404,5	2464,8	2495,7	2526,0	2567,5
Kişilər	2268,8	2329,7	2510,8	2609,0	2637,4	2664,1	2685,0
Məşğul əhali	4062,3	4329,1	4671,6	4822,1	4879,3	4938,5	4876,6
Qadınlar	1957,6	2101,7	2263,4	2319,3	2349,9	2381,7	2351,5
Kişilər	2104,7	2227,4	2408,2	2502,8	2529,4	2556,8	2525,1
İşsizlər	317,8	258,3	243,7	251,7	253,8	251,6	375,9
Qadınlar	153,7	156,0	141,1	145,5	145,8	144,3	216,0
Kişilər	164,1	102,3	102,6	106,2	108,0	107,3	159,9
İşsiz statusu verilmiş şəxslər	56,3	39,0	28,9	38,5	20,1	81,3 ³⁾	...
Qadınlar	29,1	17,0	11,2	14,0	7,5	30,7	...
Kişilər	27,2	22,0	17,7	24,5	12,6	50,6	...

Mənbə: [12].

Təqdim olunmuş cədvəl məlumatları son 15 ili xarakterizə edir. Son 15 il ərzində iqtisadi fəal əhəlinin say etibarlı ilə artımı təxminən 1 milyon nəfər təşkil etmişdir. Belə ki, 2005-ci ildə bu rəqəm 4,3 mln.nəfər idisə 2020-ci ildə bu rəqəm 5,2 mln. nəfər olmuşdur. Müvafiq olaraq qadınlar 2,1 mln. nəfər və 2,5 mln. nəfər, kişilər isə 2,2 mln.nəfər və 2,7 mln. nəfər. Əgər son 15 il üçün qadınlarda artım 400 min nəfər təşkil edibse, bu rəqəm kişilərdə 500 min nəfər olmuşdur. Dinamikanın son illər üçün stabil olduğunu ümumi də söyləmək olar. Lakin işsizlərin tərkibinə baxdıqda aydın olur ki, qadınların sayı bu baxımdan üstünlük təşkil edir. Belə ki, 2020-ci il üçün ümumi işsizlərin təxminən 60 faizi məhz qadınlar təşkil etmişdir. Bu meyil demək olar ki, son 15 il üçün dəyişməz olaraq qalmışdır.

Qeyd edək ki, 44 günlük Vətən Müharibəsi başa çatdıqdan dərhal sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərdə sahibkarlıq fəaliyyətinə başlamaqda maraqlı olan yerli və xarici sahibkarlıq subyektlərindən müraciətlər qəbul olunmağa başlayıb. Onların arasında azərbaycanlı qadın sahibkarların da müraciətləri diqqəti cəlb edir. Bu günə kimi işğaldan azad edilmiş ərazilərdə biznes qurmaq istəyən sahibkarlardan KOBİ-lərə daxil olan 980 müraciətdən 42-si qadınlar tərəfindən verilib. Sahibkar qadınların 24 müraciəti investisiya layihələri, 18-i digər işlərlə bağlıdır. Sahibkar qadınların təqdim etdiyi layihələrdən 13-ü ticarət və xidmət, 10-u sənaye,

6-sı kənd təsərrüfatı və turizm, 4-ü tikinti, 2-si təhsil, 1-i isə səhiyyə sahəsinə aiddir [13].

Azad olunmuş torpaqlar bərpa edilib təsərrüfatların istifadəsinə verildikdən sonra növbəti mərhələdə heyvandarlıq fermalarının qurulması və təsərrüfatlarının heyvanlarla təmin olunması istiqamətində tədbirlər görülməlidir. Heyvandarlığın intensiv amillər hesabına inkişafı imkanları nəzərə alınmaqla fermaların qurulması və təsərrüfatların məhsuldar heyvanlarla təmin olunması məsələsi aktuallıq kəsb edir. Heyvandarlıq fermalarının qurulması tədbirləri həm də iqtisadi səmərəliyinin artırılması baxımından fermaların optimal ölçüsü nəzərə alınmaqla təşkil edilməsini əhatə edir. Bu sahədə azad olunmuş torpaqlarda qadın sahibkarlığını ənənəvi olaraq inkişaf etdirmək olar.

Tədarük və logistika infrastrukturunu ilə bərabər bölgədə istehsal strukturuna müvafiq aqro-emal müəssisələrinin yaradılması da mühüm tədbirlərdəndir. Azad olunmuş ərazilərdə südçülüyün, üzümçülüyün və meyvəçiliyin inkişafı perspektivləri nəzərə alınmaqla, məhz bu sahələr üzrə emal müəssisələrinin yaradılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Həmçinin taxılçılığın inkişafına uyğun olaraq un dəyirmanlarının, heyvandarlığın inkişafı əsasında isə sənaye üsulu ilə yem istehsalı və ilkin dəri xammalı emalı müəssisələrinin qurulması da nəzərə alın bilər. Bu sahələrdə isə qadın sahibkarlığının inkişafı ənənəvi olaraq perspektivli ola bilər.

Y E K U N

Apardığınız tədqiqat nəticəsində biz aşağıdakı təkliflərimizi irəli sürə bilərik:

1. İnfrastruktur layihələrində əraziləri məcburi tərk etmiş qadın sahibkarların potensialının işğaldan azad olmuş ərazilərin bərpasında istifadə

Otuz il əvvəl bu bölgələrdən 800 min qaçqın ayrıldı və təbii bir əhali artımı prosesi yaşandı. Və bu gün yerli əhalinin sayı 1 milyon 250 min adama çatdı. Bu əhali iqtisadiyyatın bərpasında, faydalı qazıntı yataqlarının, daş ocaqlarının işlənməsi, mineral bulaqların (mineral suların 40% -ə qədəri Qarabağ bölgəsindədir) işlənməsində lazım olan əmək ehtiyatlarıdır. Burada 160-dan çox müxtəlif mineral yataqları cəmlənmişdir. Kəlbəcər, Laçın, Tərtər və Ağdam bölgələri qızıl, gümüş, mis, molibden, civə ilə zəngindir. Dəmir və xrom yataqları Cəbrayıl, Kəlbəcər, Laçın bölgələrindədir. Ölkənin işğal olunmuş hissəsində çoxlu kükürd ehtiyatları var. Azad edilmiş torpaqlar həmçinin çınqıl, qum, gil və digər ehtiyatlarla zəngindir.

Bu problemin həllinə institutumuzun işi - əraziləri məcburi tərk etmiş əhalinin nümayəndələri arasında onların infrastruktur layihələrində iştirak etmək istəkləri və müxtəlif vəzifə - peşələrdə iştirak etmək üçün ixtisas imkanları barədə hərtərəfli bir tədqiqat (sorğu) aparmaqdan ibarət ola bilər.

2. Kiçik kənd təsərrüfatı müəssisələrinə əraziləri məcburi tərk etmiş qadın sahibkarların potensialının işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasında istifadə

Qarabağ bölgəsi iqtisadiyyatının bərpası kontekstində düşünürəm ki, sistemli islahatlara ehtiyac var, çünki əhali burada yeni təsərrüfat torpaqları alacaq və beləliklə həmin ərazilərdə mülkü-əmlak münasibətlərin inkişafı başlayacaq. Respublika və dünya təcrübəsinə əsaslanaraq həmin ərazilərdə qadın – sahibkarların kiçik fermer təsərrüfatları və kooperativlərin yaranması təhrik olunmalıdır.

Bu problemin həllinə institutumuzun işi - ayrılmış ərazinin istehsal imkanlarını nəzərə alaraq, konkret kənd təsərrüfatı sahələrində sərfəli dövlət və özəl investisiyalar üçün praktik tövsiyələr (investisiya və ya biznes-plan) hazırlamaqdır. Eyni zamanda kooperativlərin formalaşmasında qadın – sahibkarların arasında maarifləndirmə işini də aparmaq olar.

3. Məcburi tərک etmiş qadın sahibkarların potensialının dağ-mədən sənayesi müəssisələrində işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasında istifadə

Bölgə iqtisadiyyatında drayver (hərəkətverici) - şəhərlərinin yaradılması məcburi tərک etmiş qadın – sahibkarların və dövlətin (özəl sektorun) maliyyə potensialı hesabına regionlarda yeni sənaye klasterlərin formalaşması ilə müşahidə oluna bilər. Hər bir ölkə və bölgə özünəməxsus rəqabət qabiliyyətlərinə görə xarakterizə olunur. Klaster siyasəti yerli bazarların və müəssisələrin təbiət amillərin yox, daha çox istehsal amillərin (yüksəkixtisaslı iş qüvvəsi, mövcud infrastruktur və s.) analizinə yönəldilir. Bununla da o imkan verir ki, regionların yerli inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq və müvafiq dövlət proqramlarını hazırlayaraq, həmin bölgələrin qadın – sahibkarların rəqabətqabiliyyətliliyi artırılsın.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və Azərbaycan arasında dayanıqlı inkişaf üzrə əməkdaşlığa dair cərcivə sənədi. Bakı, 2021, 96 s. - <https://azerbaijan.un.org/az/128784-bmt-v-azərbaycan-arasında-dayanıqlı-inkisaf-uzr-mkdasliga-dair-crciv-sndi-2021-2025>
2. “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Azərbaycan Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin 2020-ci il üzrə məlumatı <http://scfwca.gov.az/store/media/Gender%20hesabat%202020.pdf>
3. Gender göstəriciləri Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatı/<https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=5030>
4. Gender göstəriciləri. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatı <https://www.stat.gov.az/source/gender/>
5. Əliyev İ. 07.05.2022. Azərbaycanda Covid-19 pandemiyası müddətində zərərçəkmiş sahələr üzrə durumun təhlil və həmkarlar ittifaqlarının mövqeyi// <https://ahik.org/2021/09/azərbaycanda-covid-19-pandemiyasi>.
6. İmanov K. İnnovasiya və yaradıcılıqda qadınlar: dəyişikliyin aparıcı qüvvəsi. Bakı, 2018, 35s. https://copat.gov.az/docs/Nesrler/AZE/Innovasiya/Eqli_Mulkiyyet_innovativ_inkişaf_kontekstinde.PDF?t=1597825888
7. Mehralızadə F. 07.06.2020. Azərbaycanda qadın peşələri – Azlogos <https://azlogos.eu/azərbaycanda-qadin-peseleri/3/11>
8. Niftiyev İ. Neftlə zəngin ölkələrdə qadınların iqtisadi fəallığı problemi və həlli yolları: Azərbaycan nümunəsi.// Gənc iqtisadçıların siyasət yazıları toplusu. Bakı Qanun, 2019, № 9, s.102-134
9. Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafında qadınların rolu // https://azertag.az/xeber/Reqem-sal_iqtisadiyyatin_inkişafında_qadınların_rolu-1592809
10. Женская доля. Мировая экономика ежегодно теряет триллионы долларов из-за мужчин. Как женщины исправят ситуацию <https://lenta.ru/artic-les/2021/03/08/jjen/>
11. Малпасс Д. Высвобождение экономического потенциала женщин //03 марта 2020 // <https://blogs.worldbank.org/ru/voices/unleashing-economic-power-women>
12. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatı <https://www.stat.gov.az/source/labour/>
13. Veb qəzet DAY.AZ - <https://news.day.az/economy/1429785.html>

Багирова Айтекин Магеррам кызы,

докторант,

Азербайджанский Технологический Университет,

E-mail: aytekinb@mail.ru

© Багирова А.М., 2022

ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ЖЕНСКИХ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ НА ЗЕМЛЯХ АЗЕРБАЙДЖАНА, ОСВОБОЖДЕННЫХ ОТ ОККУПАЦИИ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования - оценка социально-экономического потенциала женщин на освобожденных землях, разработка соответствующих предложений и рекомендаций по его результатам.

Методология исследования – применялись комплексный анализ, системный подход, методы группировки.

Практическая значимость исследования - результаты оценки социально-экономического потенциала женщин на освобожденных землях по важности применения исследования могут быть использованы в дальнейшем развитии этих регионов.

Результаты исследования - показаны преимущества цифровой экономики и предложены пути ее эффективной организации.

Оригинальность и научная новизна исследования - выявлены пути использования социально-экономического потенциала женщин на освобожденных землях, внесены предложения и рекомендации по их реализации.

Ключевые слова: женщина, человеческие ресурсы, потенциал, социально-экономическая функция, предпринимательство, занятость, самозанятость.

Aytakin Maharram Baghirova,

Ph.D. Student,

Azerbaijan Technological University,

E-mail: aytakinb@mail.ru

© A.M. Baghirova, 2022

ASSESSMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL OF FEMALE HUMAN RESOURCES IN THE LANDS OF AZERBAIJAN, LIBERATED FROM OCCUPATION

A B S T R A C T

The purpose of the research is to evaluate the social and economic potential of women in liberated lands, to develop relevant proposals and recommendations based on its results.

The methodology of the research— complex analysis, systematic approach, grouping methods were applied.

The practical importance of the research - the results of the evaluation of the social and economic potential of women in the liberated lands according to the importance of the application of the study can be used in the further development of these regions.

The results of the research show the advantages of the digital economy and the proposed ways of its effective organization.

The originality and scientific novelty of the research - identified ways of using the social and economic potential of women in liberated lands, proposals and recommendations for their implementation.

Keywords: woman, human resources, potential, social-economic function, entrepreneurship, employment, self-employment.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
04.05.2022
Təkrar işləməyə göndərilmişdir:
09.05.2022
Çapa qəbul olunmuşdur: 13.05.2022

Дата поступления статьи в редакцию: 04.05.2022
Отправлено на повторную обработку: 09.05.2022
Принято к печати: 13.05.2022

The date of the admission of the article to the editorial office: 04.05.2022
Send for reprocessing: 09.05.2022
Accepted for publication: 13.05.2022